

# KÄLLBERGA SKOLA OCH FÖRSKOLA

## SKOLGÅRD OCH FÖRSKOLEGÅRD: KOPPLINGAR OCH SAMUTNYTTJANDE

Skolgård och förskolegård är placerade intill varandra. Bägge ansluter till en generös naturyta, som är en stor tillgång för området, med befintliga träd, naturmark, lektytor och fotbollsplan.

Disponeringen av gårdarna är sådan att förskolebarnen, som tillbringa mer tid utomhus och som är beroende av personal-täthet för att kunna nyttja angränsade områden, ges en gård som har större friyta per barn än vad eleverna får. Vi föreslår en grind som vetter mot naturmarken, så att pedagogerna lätt kan ta med sig barngrupper ut i naturmarken. På skolgården föreslås planer och rörelseytor i den södra delen. Dessa kan med fördel nyttjas av förskolebarnen för mini-röris, lekar, bollek och samling då eleverna är inne på lektion.

En koppling föreslås också mellan gården där förskoleklassen håller till och förskolegården. De äldsta förskolebarnen kan få "gå på utflykt" med en pedagog och prova lekredskapen för lågstadiet. På samma sätt kan förskolebarnen få nyttja förskolegården och då kanske främst platserna för utepedagogik och vattenlek.

Kopplingen till naturmarken är viktig för skoleleverna. En tydlig kommunikation mellan skolgården och naturmarken föreslås, så att de bägge grönytor knyts ihop. De lägre årskurserna kan tillsammans med lärare eller fritidspedagoger göra utflykter till naturmarken, någon av lektyorna eller bollplanen, medan barnen på mellanstadiet brukar få röra sig friare och kan få tillgång till naturmarken på de längre rasterna, då den kan erbjuda en helt annan typ av upplevelse och lekinnehåll än vad skolgården ger. Även om vissa delar av naturmarken, exempelvis bollplanen, är placerad en bit bort från skolgården, så ligger den inom det avstånd som många skolor och fritids väljer att göra små "miniutflykter" inom. I Källberga finns inte någon barriär mellan skolgården och naturen, så eleverna kan röra sig i en trafikseparerad och trygg miljö.



SITUATIONSPLAN YTOR OCH KOPPLINGAR

## SKOLGÅRD OCH FÖRSKOLEGÅRD: ZONERING

Gården är tänkta att delas upp i olika zoner; den trygga zonen, den vidlyftiga zonen, den vilda zonen samt närmiljö.

*Den trygga zonen* – Den trygga zonen är väl lämpad för pedagogisk verksamhet, exempelvis skapande, bygglek och odling. Här ska barnen kunna experimentera och upptäcka. Den trygga zonen bör vara utformad med högt ställda krav på tillgänglighet.

I den trygga zonen på förskolan kan även "närlek" för de mindre placeras (mini-rutsch, gungdjur etc). Det är viktigt att gården direkt utanför groventréer utformas så att den "fångar upp" barnen, så att de kan gå ut allteftersom de blir påklädda och har en tydlig lektyta där de kan vänta inom synhåll för pedagogerna.

En utomhusateljé kan utföras i närheten av byggnaden, exempelvis med stationära stafflier. Takfot eller markis kan skapa skuggat utrymme med plats för skapande, gärna i närheten av dörr in till avdelningen, så att det är lätt för pedagogerna att flytta ut den kreativa aktiviteten. I den trygga zonen ska även upptäckarglädjen och experimentlustan väckas och här ska sand- och vattenlek finnas.

På skolgården kan den trygga zonen också innebära sittplatser, hängytor och en lugnare lek.

*Den vidlyftiga zonen* – I den vidlyftiga zonen ska det finnas möjlighet att uppleva hög fart, exempelvis genom att springa, gunga, glida och cykla, samt möjlighet att utforska höjder genom att klättra, hoppa, balansera och klänga. Kullar och öppna ytor med varierade underlag ger utrymme för detta. I den vidlyftiga zonen ska det också finnas utrymme att kämpa, exempelvis genom att utföra sportaktiviteter. Flera mindre formella sportplaner ger större utrymme för variation av aktiviteter, vilket bör eftersträvas.

*Den vilda zonen* – Den vilda zonen ska ge utrymme att testa att vara själv, bland annat genom att gömma sig och dra sig undan. Här ska också finnas utrymme för kojlek. Kojleken är en av de mest komplexa lekarna som stimulerar fantasi och kreativitet, samtidigt som social förmåga och samarbete tränas. Kojleken skiljer sig mycket åt beroende på förhållningsätt, vilka förutsättningar barnen har i miljön och hur tillgången till löst material ser ut.

*Närmiljö* – Den fjärde zonen finns i regel utanför gården i landskapet som omger verksamheten. Här finns i regel idrottsplaner, platser möjliga för naturstudier (t.ex. dammar, vattendrag, skog och äng), naturreservat eller stadsnära skog. I Källberga finns en stor resurs i naturområdet som utgör närmiljön.

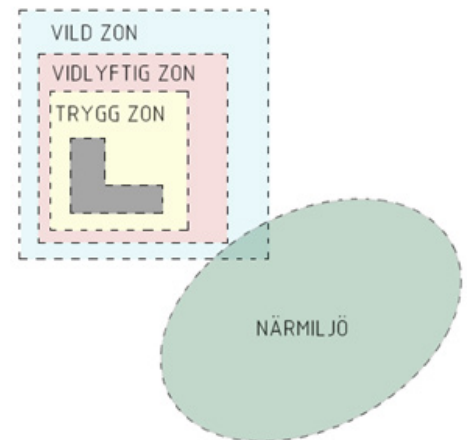
Avseende slitage från förskolebarn och skolbarn på naturmarken, så visar studier från Malmö stad att en brytpunkt för när naturligt markmaterial kan användas ligger runt 30m<sup>2</sup>/barn. Vi ligger långt över denna brytpunkt när vi räknar ihop gårdsmiljöerna med naturmarken; 42.5 m<sup>2</sup> friyta per elev i skolan och 53.5m<sup>2</sup> friyta per barn i förskolan. Eftersom förskolan inte kommer att kunna nyttja naturmarken fritt, utan kommer att besöka den i mindre barngrupper tillsammans med pedagoger, så kommer slitaget från dem att bli mycket mindre i naturmarken än på den egna förskolegården. För skolan kommer verksamheten att reglera vilka årskurser som får röra sig utanför skolgården till naturmarken, om den vistelsen måste vara lärarledd, hur pass långt in i naturmarken eleverna får röra på sig, vid vilka raster osv. I gestaltningen av gården kan vi styra så att vi får fler än en entrépunkt in till naturmarken, för att undvika koncentrerat slitage.

## SKOLGÅRD OCH FÖRSKOLEGÅRD: LEKVÄRDESINNEHÅLL

Gårdarna är tänkta att utformas så att de underlättar barnens omvärldsförståelse och väcker nyfikenhet. Växtmaterial med tydlig årstidsväxling väljs och buskar och träd med ätbara bär planteras i samråd med verksamheten. Vattenlek och utformning av vattnets väg kan lyftas fram i gestaltningen och platser för pedagogiska möten ritas in, tex uteklassrum, experimentbord eller naturhörnor. Eftersom befintlig naturmark saknas på gårdarna är tanken att vi kompenserar för detta med mycket växtlighet och nya träd.

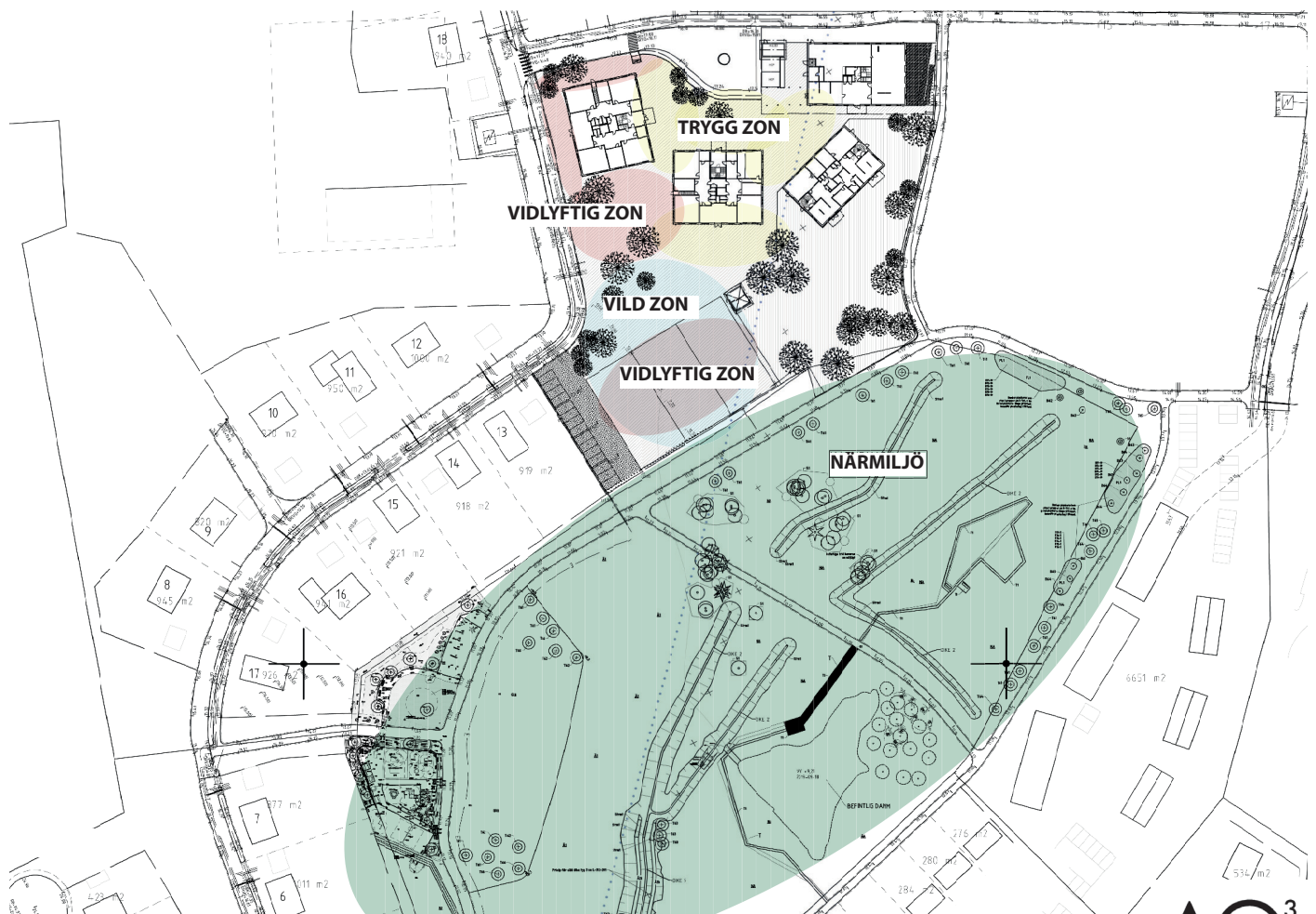
De styrande kvalitetsaspekterna i utformningen av gården ser vi är vegetation och topografi, zonering av gården som nämnts ovan, tillgänglighet, integration av lekutrustning i gårdarnas landskap, möjlighet till omvärldsförståelse samt utsikt över grönska och samspel mellan ute och inne. Dessa baseras på bland annat de lekvärdesfaktorer som arbetats fram i Malmö stad, som har varit en föregångare i Sverige på utformning av barns miljöer och som också har tät koppling till den forskning som bedrivs inom ämnet på SLU Alnarp.

I zoneringen av gården vill vi lyfta fram den specifika pedagogik som verksamheten vill bedriva och som vi i ett senare skede kommer att utveckla tillsammans med dem.





SITUATIONSPLAN ZONERING FÖRSKOLEGÅRD



SITUATIONSPLAN ZONERING SKOLGÅRD

## NÄRMILJÖ: NATURMARK

På skolgården kommer slitaget att vara högt och ha fokus på mer organiserad lek med bollplaner, färdiga redskap för klätterlek, gunglek osv. Naturmarken är tänkt som ett komplement till detta och vi ser en fördel av det är just naturmark. Här kan en friare lek äga rum, som utvecklar barnens motoriska färdigheter och ökar deras koncentrationsförmåga.

Miljöpsykologiska studier visar hur natur i omgivningen förbättrar barns koncentration, självdisciplin och skolprestationer genom att göra det lättare för barnen att hantera påfrestningar. I naturmarken är fokus på den vidlyftiga leken, som är en viktig del i barns utveckling i att lära känna sin förmåga. Naturmarken är också viktig ur ett jämställdhetsperspektiv, då flickor får 30 procent och pojkarna 40 procent av sitt dagsbehov av fysisk aktivitet tillgodosedd på (rymliga) skolgårdar av mer traditionellt snitt. Det är även i naturmark som man ser att pojkar och flickor leker bäst tillsammans. Sammantaget ger barns naturkontakt deras aktivitet en utforskande karaktär som lätt leder vidare till mer fartfylld aktivitet, men också ger utrymme till rofyllda stunder och mer skapande aktiviteter som kojbyggen. Naturmarken styr inte leken och därmed rörelsemönstret på samma sätt som den traditionella skolgården, utan barnens personlighet och intressen ges större utrymme och ger fler barn plats i leken. Det är inte givet hur naturmarken kommer att nyttjas och vilka barn som vill leka var. De ställen som blir omtyckta, vilket kan vara ett krypin under ett träd, ett snår osv kommer att utsättas för ökat slitage, men behöver inte per automatik ge upphov till skötselåtgärder.

Under februari till och med oktober kan barnen vistas i naturmarken trots att belysning saknas, då solen går upp och ned utanför barnens vistelsetider på förskola och skola. Under november till och med januari är solen uppe mellan cirka kl 9-15. Under denna period kan verksamheten styra att man inte vistas i naturmarken direkt på morgonen och sen eftermiddag.

De planerade dagvattendammarna och vattenstråken i naturmarken kommer att anläggas i ett tätbefolkat område som kommer att attrahera barnfamiljer. Vi förutsätter att släntlutning och maxdjup utformas enligt gällande lagstiftning samt statliga rekommendationer. Oavsett om skola eller förskola kommer att nyttja naturmarken, så kommer den att nyttjas av barn utanför skoltid på lov, kvällar och helger och behöver utformas efter de förutsättningarna. Närheten till dagvattendammarna kan nyttjas i utepedagogiken och undervisningen för både förskola och skola. Det finns flera exempel på när skolor involverats i projekt med salamandrar med lyckat resultat, ex Olovlundsskolan som varit involverade i kartläggning och flyttning av individer i Judarskogen.

Sammantaget ser vi att både förskolegård och skolgård har gynnsamma förutsättningar att utveckla gott lekvärdesinnehåll och naturpedagogik om ytorna samutnyttjas.



LEKEN I NATURMARK SKILJER SIG FRÅN LEKEN I DEN MER PROGRAMMERADE LEKMILJÖN. EXEMPEL FRÅN TAVESTASKOLAN, SÖDERTÄLJE.